

Irán nem Venezuela

CSICSMANN LÁSZLÓ

MKI Nézőpont

A Magyar Külügyi Intézet rendszeres kiadványa.

Kiadó:

© Magyar Külügyi Intézet, 2026.

Szerző(k):

Csicsmann László

Lektorálta:

Vass Ágnes

Korábbi kiadványainkat megtekintheti az [Intézet](#) weboldalán.

Borítókép forrás: Shutterstock

Csicsmann László, vezető kutató, MKI

IRÁN NEM VENEZUELA

Az iráni tüntetések negyedik hete tartanak, az országot 47 éve irányító rezsim túlélési stratégiát követ. Miután a tüntetőkkel való párbeszéd és gazdasági intézkedések nem hozták meg a várva várt eredményt, Teherán nagyobb mértékben alkalmazott erőszakot a tüntetőkkel szemben. Donald Trump amerikai elnök katonai beavatkozással való fenyegetésére a rezsim a kivégzések elhalasztásával és az erőszak mérséklésével reagált. Mindezzel együtt nem valószínűsíthető az sem, hogy az iszlám köztársaság hamar összeomlik, de az sem, hogy helyreáll a stabilitás. Irán egy olyan elhúzódozó politikai és gazdasági válsággal néz szembe, amely a térség számára jelentős biztonsági fenyegetés.

MIBEN MÁSOK A MOSTANI TÜNTETÉSEK?

Iránból olyan képek érkeztek a napokban, amelyeket az európai szemlélő nagyon könnyen az 1979-es iráni iszlám forradalomhoz hasonlított. A forradalom óta 47 esztendő telt el, Iránban már csak a tüntetők idősebb szülei emlékezhetnek nosztalgiával a sah rendszerére, amellyel szemben azonban népi ellenállás bontakozott ki.¹

Az iráni tüntetések – a rezsimmel általában lojális – teheráni bazár kereskedőinek köréből indultak ki, akik az iráni riál dollárral szembeni leértékelődését és a 40 százaléknál gyorsabb inflációt összekapcsolták a gazdasági kilátástalanságukkal, és utcára vonultak. A tüntetések hamar áttértek más társadalmi csoportokra, az egyetemi diákságra, és főként az alsó-középosztály rétegeire, akiknek az életkörülményei radikálisan romlottak az elmúlt hónapokban. A tüntetők részben olyan jelszavakat skandáltak, amelyek megszokottak voltak a 2022-es fejkendő mozgások során, mint „Halál az ajatollahra”, ugyanakkor új elemként jelent meg „a Pahlavik visszatérnek” szlogen, amely az utolsó sah fiával kapcsolatos várakozásokra utal.

1 Narges Bajoghli, „Iran Toppled the Shah in 1979. Why This Time Isn't Quite Like That?” *Time*, 2026. január 13. <https://time.com/7345623/iran-protests-reza-shah-pahlavi-ayatollah-1979/>

Miután a monarchia helyreállítása nem élvez jelentős támogatottságot Iránban, így meglepő, hogy a most 65 éves, az Egyesült Államokban élő Reza Pahlavi személye hatást gyakorol a tüntetőkre. Reza Pahlavi 1967 óta a trónörökös, azonban a monarchia bukásakor, 1979-ben elhagyta az országot, és hosszú kitérők után Bostonban telepedett le, ahol aktív politikai tevékenységet folytat a jelenlegi rezsimmel szemben. Reza Pahlavit Izrael és az Egyesült Államok is támogatja egy lehetséges poszt-iszlamista iráni vezetőként, ugyanakkor az iráni rezsimmel kritikus csoportokkal korábban nem igazán volt kapcsolata. 2023-as izraeli útján támogatásáról biztosította Netanjahu miniszterelnököt, amely lépés az iráni lakosság nagy részében nem pozitívan rezonált. A Pahlavi dinasztia által irányított Irán nem kevésbé volt diktatórikus, mint a mostani rendszer, illetve a síita vallási hagyományok háttérbe szorítása mély ellenérzést váltott ki a konzervatív társadalomból. A ma utcán lévő tüntetők számára, akik nagy része nem élt 1979-ben, a Pahlavi-féle Irán inkább annak a szimbóluma, hogy az ország egy olyan középhatalom volt, amelyet a jövedelmi egyenlőtlenségek ellenére a gazdasági prosperitás jellemzett, mára pedig marginalizálódott, és a szankciók következtében izolált állammá vált.

Reza az elmúlt napokban jelezte, hogy szívesen hazatérne és népszavazásra tenné fel Irán államformáját, valamint felszólította a tüntetőket, hogy foglalják el a városközpontokat, amellyel meg lehetne buktatni az iszlamista rezsimet. Reza Pahlavi azonban sem kormányzati tapasztalattal nem rendelkezik, sem belső támogatottsággal, az ő személyét tudatosan az Egyesült Államok és Izrael építette fel, mint a rezsim egy lehetséges alternatívája.² Ezzel együtt a napokban Reza Pahlavi is az esetleges amerikai beavatkozással szemben szólalt fel, amely összefüggésben állhat azzal a közel-keleti tapasztalattal, hogy a külföldről importált vezetők alacsony legitimitással rendelkeznek, mint ahogy az iraki és afgán példák mutatják. Reza Pahlavi mellett érdemben más ellenzéki csoportot, az Albániából működő baloldali Mudzsahedín e-Kalk (MEK) szervezetet kívül nem találunk. Az utóbbi csoport nem képes kormányzati szerepet betölteni, Iránban terrorista szervezetnek tartják.

A korábbi tüntetések – mint a 2009-es, a 2017-es, a 2019-es vagy a 2022-es – általában egy-egy jól kézzelfogható ügy vagy kormányzati döntés köré csoportosultak. Ilyen tipikusan a 2019-es tüntetések, ahol az üzemanyagok árának emelése katalizálta az utcai megmozdulásokat. Jelenleg azonban az iszlamis-

2 Ali Hamedani, „Why the Late Shah Remains Central to Iran’s Political Debate After 45 Years After His Death”, 2025. július 27., Middle East Forum Observer, *Middle East Forum* <https://www.meforum.org/mef-observer/why-the-late-shah-remains-central-to-irans-political-debate-45-years-after-his-death>

ta rezsim nem képes a közszolgáltatásokat biztosítani, így energia- és vízhiány lépett fel az elmúlt hetekben, amely a rendszer súlyos legitimitáshiányára mutat rá. Az a fajta közel-keleti íratlan társadalmi szerződés, amely a lakosság széles tömegeinek biztosítja az alapvető életfeltételekhez (lakás, alapvető élelmiszerek, egészségügyi ellátás és oktatás) való hozzájutást szűkebb politikai szabadságjogok mellett, felbomlott, hiszen a meglévő strukturális gazdasági válságot a szankciók rendszere súlyosbítja. A gazdasági problémákat a rendszer nem képes a jelenlegi körülmények közepette kezelni, és az elkövetkező hónapok sem hoznak ebben változást.

A REZSIM NARRATÍVÁJA: „TÜNTETŐKBŐL FELKELŐK, MAJD TERRORISTÁK”

Az iráni vezetés részéről kezdetben Maszúd Pezeskián elnök fogalmazta meg, hogy a tüntetők követelései legitimek, és a párbeszéd lehetőségét ajánlotta fel annak a kereskedő rétegnek, amely anno kulcsfontosságú szerepet töltött be az 1979-es iszlám forradalom sikerében. Egyben a lakosság életkörülményeit javítandó havi hétdolláros többletjuttatást ajánlott fel, valamint a párhuzamosan működő és a korrupciót tápláló valutaárfolyamokat megszüntette, a jegybank elnökének lemondását elfogadta és újat nevezett ki. Mindezek a lépések azonban önmagában nem segítenek azon a problémán, hogy a rezsim súlyos válságát éli, gazdaságilag nem lehet fájdalommentesen reformokat végrehajtani.³ Az is kérdéses, hogy az iráni gazdaság elbírja-e a havi hétdolláros költsékezést, amelynek nincsen alapja.

A tüntetők azt is kritizálták, hogy a 2025. júniusi háború óta a katonai kiadások jelentősen megnövekedtek. Irán 2025 decemberében az Oroszországgal aláírt stratégiai partnerség keretében állított pályára három műholdat, amely rendkívül költséges. Miután Iránban a költségvetési év az újévtől március 21-től kezdődik, a parlament éppen december végén kezdte tárgyalni a jövő évi költségvetést, amely a katonai kiadások 145 százalékkal való emelésével számol a rezsimet érő biztonsági kihívások miatt. Emellett azonban az adóbevételek 80 százalékos növelése is tervben van.⁴ Nem véletlen szerepel a tüntetők jelszavai között, hogy „sem Gáza, sem Libanon”, amely arra utal, hogy a lakosság nem szimpatizál Irán költséges és egyben az országot az elszigetelődés irányába sodró regionális politikájával.⁵

3 Amatzia Baram, „Iran’s protests look like the first tremors of regime collapse”, *Geopolitical Intelligence Services*, 2026. január 13., <https://www.gisreportsonline.com/r/iran-protests-2026/>

4 Bijan Khajepour, „Deep Data: Will Pezeshkian’s ‘economic surgery’ save struggling Iranians?”, *Amwaj Media*, 2026. január 7., <https://amwaj.media/en/article/the-1405-budget-and-social-welfare>

5 Armenak Tokmajyan, „Iran’s Woes Aren’t Only Domestic”, *Diwan*, Malcolm H. Kerr Carnegie Middle East Center, 2026. január 12., <https://carnegieendowment.org/middle-east/diwan/2026/01/irans-woes-arent-only-domestic?lang=en>

A tüntetések szempontjából január 8-a péntek egy fordulópontnak tekinthető, ugyanis az ország valamennyi tartományára, kisebb és nagyobb településre áttértek a megmozdulások, és azok összefonódtak a külső tényezővel, az amerikai beavatkozás rémképével. Hirtelen eltűntek azok a hangok, amelyek a tüntetők követeléseit legitimnek tartják, és ehelyett a lázadó, felkelő, terrorista szavak váltak a keretté. A rezsim egy olyan narratívát épített, hogy a mostani tüntetések Izrael és az Egyesült Államok lépései, vagyis a 2025. júniusi háború folytatásaként kell értelmezni, amelynek célja a rendszer destabilizálása és végzős soron annak megdöntése.⁶ Így az alapvetően kezdetben legitimnek tekintett tüntetések hirtelen a rezsimmel szembeni egzisztenciális fenyegetéssé váltak, amely egyben magyarázza az erőszakos szervezeteknek a tüntetőkkel szembeni brutális fellépését. Január 8-a előtt néhány tucat áldozatot követeltek a tüntetések, azonban két-három nappal később már kétezer feletti halotról, és több mint tízezer letartóztatottól beszélnek, de az internet korlátozása miatt a pontos adatok nem állnak rendelkezésre. A rezsim január 12-ére ellentüntetéseket szervezett, amellyel saját legitimitását próbálta alátámasztani. A rezsim az Elon Musk által az irániaknak ingyenesen biztosított Starlink internetkapcsolatot is sikeresen korlátozta.

A fenti eszkalációval együtt véleményem szerint jelenleg Iránban nem beszélhetünk sem forradalomról, sem arról, hogy a rezsim máról holnapra megbukna. A vallási és politikai eliten, valamint az Iszlám Forradalmi Gárdán és egyéb fegyveres szervezeteken belül nem látunk fragmentációt, annak ellenére, hogy nem homogén csoportokról beszélünk. Az összecsapásokban a karhatalmi szervek több mint 100 tagja is életét vesztette. Kérdéses természetesen az, amit 2011-ben számos arab országban láttunk, hogy a tüntetések egy ponton a rezsimmel szembeni fegyveres összecsapásokká válhatnak, amelynek a következményei különösen súlyosak lehetnek figyelembe véve Trump elnök Iránnal kapcsolatos fenyegetéseire.

A TRUMP FAKTOR: „A SEGÍTSÉG ÚTON VAN”?

Amiben szintén eltérnek a mostani iráni belpolitikai események a korábbiaktól az a tény, hogy az Egyesült Államok nyíltan katonai beavatkozással fenyegette meg az iráni vezetést, ha és amennyiben a tüntetők közé lőnek. Mindez január 8-a óta cáfolhatatlanul zajlik, ugyanakkor felmerül a kérdés, hogy vajon mennyire kell komolyan venni az amerikai elnök szavait. A New York Times szerint

6 Hamidreza Azizi, „Narratives, Securitization, and War Framing in Iran's Protests”, 2026. január 11., *Iran Analytica Substack*, <https://substack.com/home/post/p-184232491>

Trump elnök előtt többféle opció is szerepel, így valószínűsíthetően egy, a venezuelaihoz hasonló forgatókönyv, amelynek keretében Ali Khámenei legfőbb vezetőt elfogják és az Egyesült Államokba szállítják. További lehetőség nem katonai célpontok bombázása Teheránban, vagy a Forradalmi Gárda mozgásának megakadályozása, esetleg vezetőinek likvidálása, illetve kibertámadás az ország infrastruktúrájával szemben.⁷

Mindez azonban egy nagy kockázattal, de kisebb haszonnal kecsegtető beavatkozás víziója, amely egyáltalán nem biztos, hogy a rezsim megdöntését eredményezi.⁸ Talán nem is ez a célja a washingtoni politikának. Irán az elmúlt két évtizedben óriási amerikai katonai infrastruktúrát kötött le, és a nem állami szereplők hálózatán keresztül akadályozta Trumpnak a közel-keleti biztonsági architektúra megteremtésével kapcsolatos célkitűzéseit. Ezt a tevékenységét elsősorban az Irán által a 2000-es években szervezett, főként nem állami szereplőkből álló "ellenállás tengelyén" keresztül fejtette ki, amelynek tagjai - többek között - a Hamász, a Hezbollah, az Anszar Allah Jemenben, illetve az iraki síita milíciák. Ezen szervezetek rendszeres támadásokat hajtottak végre amerikai érdekeltségek, támaszpontok ellen. A gázai háború kezdetét követő egy esztendőben csak az iraki síita milíciák 180 alkalommal hajtottak végre konkrét fegyveres akciót valamelyik amerikai katonai bázissal szemben. Trump számára pedig a nukleáris program és az azzal kapcsolatos rakétafejlesztés a közel-keleti elképzelések szempontjából egyenesen vörös vonalnak számított, amely nemcsak Izrael biztonságát, hanem a tágabb térséget is veszélyeztetni.

Venezuela az Egyesült Államok holdudvara, azonban Irán nem tölt be ilyen szerepet, viszont a közel-keleti ország komoly károkat képes okozni a régióban található amerikai partnereknek.⁹ Egy esetleges rezsimváltás megoldhatná a jelenleg homályos nukleáris programot, de ugyanakkor óriási a veszélye annak, hogy a tágabb régió – különösen a Hormuzi-szoros és Izrael – vonatkozásában határon átnyúló hatások lesznek.

Izrael már tavaly júniusban gondolkodott az iráni rezsimváltáson, ugyanis ez Netanjahu tágabb, a regionális rend átalakításával kapcsolatos víziójába illeszkedik, azonban valószínűsíthetően nem kapott erre zöld lámpát az Egyesült Államoktól. Izrael számára a jelenlegi helyzet nem kedvez a katonai beavato-

7 Daniel Brumberg, „Iran’s Rebellion Will Transform Iran’s Islamic Republic for the Better or Worse”, Arab Center Washington DC, 2026. január 14., <https://arabcenterdc.org/resource/irans-rebellion-will-transform-irans-islamic-republic-for-better-or-worse/>

8 Andrew P. Miller, „Iran and the Limits of American Power”, *Foreign Affairs*, 2026. január 15., <https://www.foreignaffairs.com/iran/iran-and-limits-american-power>

9 Marc Lynch, „Why a U.S. Attack on Iran Would Backfire?”, *Analysis*, 2026. január 14., *Foreign Policy*, <https://foreignpolicy.com/2026/01/14/american-attack-iran-backfire-trump-protests/>

zásra, ugyanis nem világos a tüntetések kimenetele.¹⁰ Több hír szól arról, hogy Netanjahu miniszterelnök Putyin orosz elnökkel üzent a tüntetések előtt az iráni vezetésnek, hogy a zsidó állam nem kívánja a jelenlegi helyzetet eszkalálni.

Trump elnök január 13-án 25%-os, az amerikai importra vonatkozó büntetővámokat jelentett be azon államokkal szemben, amelyek kereskednek Iránnal. Ez jelentős csapást mérhet az iráni gazdaságra az elkövetkező hónapokban, ugyanis a főbb kereskedelmi partnerek között Kínát, Indiát, Törökországot és Irakot találjuk.¹¹ Párhuzamosan egy esetleges katonai csapás klasszikus előkészületeit láthatjuk: amerikai repülőgéphordozó hajót vezényeltek át Délkelet-Ázsiából, a katari al-Udeid légibázis létszámát csökkentették és eközben Netanjahu izraeli miniszterelnök repülőgépe Krétára távozott. Trump segítséget ígért a tüntetőknek, és felszólította az iráni rezsimit, hogy az előre bejelentett kivégzéseket ne hajtsák végre.

Az iráni rezsim meglehetősen komolyan veszi Trump fenyegetését, és a konkrét támadást mindenképpen el kívánja kerülni, hiszen az a rezsim bukásához is vezethetne. Aragcsi külügyminiszter a Fox Newsnak adott minapi interjújában bejelentette, hogy nem hajtják végre a halálbüntetéseket, ugyanakkor ez jelen sorok szerzője szerint nem jelenti a tüntetőkkel szembeni erőszakos fellépés leállítását.¹² Trump biztos forrásra hivatkozva megerősítette Aragcsi kijelentéseit. Emellett Szaúd-Arábia, Katar és Törökország jelentős szerepet töltött be a de-eszkalációban, vagyis meggyőzték Trumpot, hogy a beavatkozás a térség számára káros hatásokkal járhat.

Ha nem is következik be az amerikai beavatkozás, Washingtonnak katonailag készülni szükséges egy könnyen eszkalálódó helyzetre. Ezt mutatja a USS Lincoln repülőgéphordozó hajónak a Perzsa-öböl térségébe való vezénylése. Egy légitámadás sorozat érdemben nem oldaná meg az iráni problémákat, ráadásul a tüntetők egy döntő hányada ez ellen van.¹³

10 Mahdi Motlagh, „The chaos that calculates: Unveiling Tehran's strategy of 'managed ambiguity' against Israel”, 2026. január 10., *Middle East Monitor*, <https://www.middleeastmonitor.com/20260110-the-chaos-that-calculates-unveiling-tehrans-strategy-of-managed-ambiguity-against-israel/>

11 Vali Nasr, „Economic pressure could hurt Iran more than a military strike”, *Financial Times*, 2026. január 13., <https://www.ft.com/content/8bd4266f-aa87-4845-a728-de954d36c5df>

12 „Iranian foreign minister Abbas Aragchi: 'Terrorist elements from the outside' wanted to drag Trump into this conflict”, *Fox News*, 2026. január 14., <https://www.foxnews.com/video/6387723726112>

13 „Iranian protesters reject US and Israeli interference”, *Middle East Eye*, 2026. január 13., <https://www.middleeasteye.net/news/we-want-change-not-destruction-iranian-protesters-reject-us-israeli-interference>

MILYEN LEHETSÉGES KIMENETELI VANNAK A TŰNTETÉSEKNEK?

Jelen sorok szerzője öt forgatókönyvvvel számol a megmozdulások középtávú kimenetelével kapcsolatban.

1. A tüntetések elhúzódnak, a rezsim egy lassú átalakuláson megy keresztül. Nagy valószínűsége van ennek az opciónak, ugyanis az iszlamista rendszer nem lesz képes az elkövetkező hónapokban a közszolgáltatásokat megfelelően biztosítani. Az erőszak alkalmazása könnyen átbillenhet, a rezsim legitimitásának helyreállítását összességében nem segíti. A legfőbb vezetői poszt kiüresedhet, az Iszlám Forradalmi Gárda és az önkéntes Baszídzs milícia szerepe politikailag is megerősödhet, a gazdasági problémák fennmaradnak, a tüntetések rendszeresen újraindulnak.¹⁴ Ennek a forgatókönyvnek magas a valószínűsége.
2. A rezsim belső erőből összeomlik. Ha és amennyiben a politikai és a vállalási eliten vagy a fegyveres erőkön belül jelentős fragmentáltság alakul ki, esetleg a karhatalmi alakulatok tagjai nyíltan a tüntetők mellé állnak, és átveszik a hatalmat. Ebben az esetben is kérdéses az iszlamista rezsim továbbélése, ugyanis egy esetleges katonai puccs is megoldás lehet. Rezsimváltásról azonban csak akkor beszélhetünk, ha a fegyveres erők eltávolodnak az iszlám forradalom ideológiájától. Ez egy közepes valószínűségű forgatókönyv.
3. A rezsim külföldi beavatkozás keretében megbukik. Az Egyesült Államok és/vagy Izrael beavatkozása következtében rezsimváltásra kerül sor, amelynek eredményeként egy új, az iszlamista rendszerhez nem kötődő politikust (pl. Reza Pahlavi) bíznak meg az átmenet levezénylésével. A rezsimváltás egy elhúzódó katonai beavatkozás képét vetíti előre. Ezen szcenárió megvalósulása közepes valószínűségű.
4. A rezsim a külföldi beavatkozás ellenére fennmarad, de átalakul. Ha korlátozott légicsapásokkal, kibertámadásokkal számolunk, akkor ez Venezuelához hasonlóan nem eredményezi közvetlenül az iszlám köztársaság felbomlását, hanem az 1., ponthoz hasonlóan egy elhúzódó rezsimválsággal párosul. Egy esetleges amerikai beavatkozás nem feltétlen viszi előre Washington céljait a térségben, ha a Forradalmi Gárda vezetőit likvidálják sem biztos, hogy a rezsim véget ér, egy többszöri katonai beavatkozás pedig lekötne az amerikai katonai erőket.¹⁵ Ezen forgatókönyvet közepes va-

14 Kayhan Valadbaghi, „Why Iran’s latest protests could go further than the last”, *The New Arab*, 2026. január 15., <https://www.newarab.com/opinion/why-irans-latest-protests-could-go-further-last>

15 Dalia Dassa Kaye, „Military Force Will Not Help The People of Iran”, *Just Security*, 2026. január 16., <https://www.justsecurity.org/129024/military-force-not-help-people-iran/>

lószerűségűnek tarthatjuk.

5. Az ország etnikai határvonalak mentén való szétesése, fragmentálódása. Iránban az etnikai diverzitás összetartó kötőanyaga az 1979 óta a politikai iszlám mint ideológia volt, ha és amennyiben ez megbomlik, és a szomszédos államok kihasználják, az ország könnyen szétdarabolódhat. Iránban a kisebbségek lakta határmenti régiók tradicionálisan marginalizáltak, friss adatok szerint a vidéki szegénységi ráta 2025-ben 52%-os volt, és a szakadék a főváros és a vidék között növekedett az elmúlt években.¹⁶ Délkeleten belúcsi, északnyugaton kurd és azeri területek találhatók, a korábbi 2022-es fejkendő tüntetések kimondottan az etnikai területeken jelentősebbek voltak. Egyes regionális aktorok, mint a Szomáliföldet 2025 decemberében elismerő Izrael kihasználhatja a szétrepesztett struktúrát, és támogathatja kisebbségi területek leszakadását. Ez egy olyan negatív, egyelőre alacsony valószínűségű forgatókönyv, amelynek a megvalósulása a tágabb térséget is lángba boríthatja.

A jelenlegi folyamatok alapján az első forgatókönyv valószínűsége a legnagyobb, vagyis elhúzódó válságjelenségekkel lehet számolni. Az iráni vezetés legitimitása alacsony szinten marad, ugyanis komoly problémát jelent a közszolgálatok biztosítása. A romló életfeltételeknek pedig olyan következménye lehet, hogy rendszeressé válnak a megmozdulások, amelyeket egy idő után nem lehet növekvő erőszakkal kezelni. Kérdéses a 86 éves Ali Khámenei pozíciójának utódlása, amelyről a 2025. júniusi háború alatt titokban rendelkezett. A tüntetők ugyan egyre erőteljesebb zavargásokra képesek, viszont nem rendelkeznek szervezett csoportokkal, amely képes lenne arra, hogy érdemben megrengessék a fennálló hatalmat. Ennek a válságfolyamatnak hatása lehet a nukleáris programra is, amelyet Teherán jelenleg lebegtet. A nem állami szereplők közül a húsz mozgalom támogathatja Iránt, és ez könnyen az arab olajmonarchiák biztonságára negatív hatással lehet.

16

John Calabrese, „From the Peripheries to Tehran: Iran’s New Geography of Protest”, *Gulf International Forum*, 2026. január 15., <https://gulfif.org/from-peripheries-to-tehran-irans-new-geography-of-protest/>

**MAGYAR
KÜLÜGYI
INTÉZET**